

**YTSKYDDSS
MYNDIGHETEN**

UTBILDNINGSMATERIAL 2026:7

Textila ytor och fläckborttagning

Övningar i klassning och fläckborttagning

Textila ytor och fläckborttagning. Övningar i klassning och fläckborttagning

Utbildningsmaterial 2026:7

Diarienummer: YSM 2026/1407

Utgivare: Ytskyddsmyndigheten, Box 112, 842 21 Sveg

registrator@ytskyddsmyndigheten.se, ytskyddsmyndigheten.se

Kopplat till vägledning 2026:7, Textila ytor och läder (YSM 2026/0907)

Publikationen kan laddas ner från ytskyddsmyndigheten.se. Tryckta exemplar kan beställas från registrator i mån av tillgång.
Citera gärna, men ange källan.

Förord

Textila ytor och läder finns i många verksamheter. De används i klädda möbler, i gardiner och i väggbeklädnader, och de utsätts för nötning, ljus, vätska och rengöring. Ytskiktet ska skydda ytan under hela dess användning, men det är ofta svårt att se när det börjar brytas ner.

Detta utbildningsmaterial innehåller övningar i klassning och fläckborttagning. Det ska användas tillsammans med vägledning 2026:7, som beskriver grunderna. Övningarna är fiktiva och ska användas som träning, inte som mall för en viss yta.

Sveg, oktober 2026

Kerstin Wallgren
Generaldirektör

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Målgrupp och förutsättningar	5
2 Ytskikt och underlag	6
2.1 Vad som är ytskikt	6
2.2 Egenskaper som kontrolleras	6
3 Klassning av textila ytor	7
3.1 Nötningsklasser	7
3.2 Lägsta krav per användning	7
3.3 Ytvårdskod	7
4 Fläckborttagning	9
4.1 Ordning vid fläckborttagning	9
4.2 Vanliga fläcktyper	9
4.3 Varför starka medel inte används först	9
5 Övningar	10
5.1 Övning 1, klädd fåtölj i en hotelllobby	10
5.2 Övning 2, gardin mot söder	10
5.3 Övning 3, fläck på läderfåtölj i ett väntrum	10
6 Svar till övningarna	11
6.1 Övning 1	11
6.2 Övning 2	11
6.3 Övning 3	11
7 Dokumentation	12
8 Checklista	13
Referenser	14

1 Inledning

1.1 Syfte

Utbildningsmaterialet ger övning i tre moment för textila ytor och läder: att skilja ytskikt från underlag, att klassa ytan och att välja en fläckborttagning som inte skadar ytskiktet. Övningarna bygger på vägledning 2026:7. Materialet ersätter inte vägledningen, och den som övar ska ha läst den.

1.2 Målgrupp och förutsättningar

Materialet riktar sig till personal som ansvarar för inköp, skötsel och rengöring av textila ytor, och till de funktioner som deltar i klassningen av ytorna. Deltagaren behöver känna till YSFS 2019:4 och YSFS 2021:2.

Ytklassen fastställs av ytbedömaren enligt YSFS 2021:2. Övningarna i detta material ger ett underlag för bedömningen men ingen ytklass i föreskriftens mening. Myndigheten tar inte ställning till underlaget. Frågor om underlaget hänvisas till respektive ansvarig myndighet.

2 Ytskikt och underlag

2.1 Vad som är ytskikt

Enligt YSFS 2019:4 är ett ytskikt ett skikt som har lagts på en yta för att skydda den, och ett ytskikt har en tjocklek (1 kap. 2 och 3 §§). En textil yta består av fibrer, garn och en konstruktion. Läder är bearbetad djurhud med en narvsida, som normalt är den exponerade sidan. Fibrer, garn och konstruktion utgör underlaget.

Tabell 1 används i övningarna. Deltagaren ska kunna avgöra vilka delar av en yta som är ytskikt och vilka som är underlag.

Tabell 1. Vanliga delar i en textil eller ett läderprodukt och deras klassning

Del	Klassning	Skäl
Impregnering som bildar ett skikt med mätbar tjocklek	Ytskikt	Skiktet ligger på ytan och har en tjocklek
Impregnering som endast sprids i fibrernas inre	Underlag	Behandlingen är en del av underlaget
Beläggning på den exponerade sidan	Ytskikt	Skyddar ytan vid normal användning
Beläggning på baksidan av en textil	Underlag	Ingår i konstruktionen om den inte är exponerad
Vävt eller stickat mönster	Underlag	Mönstret är en del av materialet
Tryck med bindemedel och överlack	Ytskikt	Skiktet har lagts på ytan
Pigmenterad överlack på narvsidan av läder	Ytskikt	Skiktet skyddar narven
Stoppning och vadd	Underlag	Bär upp ytan men skyddar den inte

Källa: vägledning 2026:7, egen sammanställning. Tabellen är ett stöd och inte en uttömmande förteckning.

2.2 Egenskaper som kontrolleras

Fyra egenskaper är särskilt viktiga vid klassning och val av fläckborttagning: nötning, ljusbeständighet, vatten- och smutsavvisning samt tålighet mot rengöring. Tabell 2 sammanfattar hur de kontrolleras.

Tabell 2. Egenskaper som kontrolleras och hur resultatet anges

Egenskap	Kontroll	Resultat anges som
Nötning	Provyta utsätts för ett kontrollerat antal varv	Antal varv till synlig förändring
Ljusbeständighet	Provstycket jämförs med referensskalan	Blåskala, steg
Vatten- och smutsavvisning	Sprayprov och fläckprov	Sprayprov enligt skala
Tålighet mot rengöring	Rengöring på en dold provyta	Godkänt eller underkänt prov

Källa: vägledning 2026:7. Metoderna beskrivs i vägledningen.

Mätvärdena jämförs med de lägsta krav som gäller för användningen. Kraven är myndighetens rekommendationer och är inte föreskrifter.

3 Klassning av textila ytor

3.1 Nötningsklasser

Nötningsresultatet placeras i en av fyra klasser, N1 till N4, efter antal varv till synlig förändring. Nötningsklasserna är inte ytklasser enligt YSFS 2021:2.

Tabell 3. Nötningsklasser N1 till N4

Klass	Varv till synlig förändring	Typisk användning
N1	Under 10 000	Dekorativa textilier i rum utan trafik
N2	10 000 till 29 999	Gardiner och klädsel i bostäder
N3	30 000 till 99 999	Klädsel i hotell, restaurang och gemensamma utrymmen
N4	100 000 eller fler	Väntrum och offentliga miljöer med mycket trafik

Källa: vägledning 2026:7. Indelningen är myndighetens och används för jämförelse av material.

3.2 Lägsta krav per användning

Tabell 4 anger de lägsta krav som myndigheten rekommenderar för tre användningar. Ett material som uppfyller nötningsklassen men inte blåskalan uppfyller inte kravet för användningen.

Tabell 4. Rekommenderade lägsta krav per användning

Användning	Nötningsklass	Blåskala	Sprayprov
Klädsel i privata bostäder	N2	4	3
Klädsel i hotell och gemensamma utrymmen	N3	5	3
Gardiner mot söder eller väster	N2	6	Ej angivet

Källa: vägledning 2026:7. Kraven gäller ytskiktet och är inte föreskrifter.

3.3 Ytvårdskod

Ytvårdskoden anger vilka rengöringsmetoder ytskiktet tål. Koderna är en rekommendation och ersätter inte textilvårdsmärkning enligt andra regler. Koderna i tabell 5 används i övningarna.

Tabell 5. Ytvårdskoder Y0 till Y4

Kod	Tillåten rengöringsmetod	Ytskiktet tål	Typisk användning
Y0	Torr borstning och dammsugning med mjukt munstycke	Varken fukt eller lösningsmedel	Mocka, känsliga läderytor
Y1	Torr rengöring och sparsam fuktning med neutral lösning	Begränsad fukt	Textil med impregnering
Y2	Vattenbaserad rengöring med neutral lösning på fuktig trasa	Vatten efter godkänt prov	Läderfinish och tät beläggning
Y3	Vattenbaserad rengöring med skum eller extraktion	Skumrengöring efter godkänt prov	Klädsel med hög belastning
Y4	Lösningsmedelsbaserad rengöring utförd av fackman	Lösningsmedel efter godkänt prov	Ytor där andra metoder inte räcker

Källa: vägledning 2026:7. Ytvårdskoden kompletterar, och ersätter inte, märkning enligt andra regler.

4 Fläckborttagning

4.1 Ordning vid fläckborttagning

Fläckborttagning görs i en fast ordning. Ordningen förhindrar att ett medel som passar för en fläck skadar ytskiktet i ett senare steg.

1. Identifiera fläcken och ytans material. Ange om fläcken är vattenlöslig, fettlöslig eller av okänt ursprung.
2. Kontrollera ytvårdskoden och ytskiktet. Avgör vilka metoder som är tillåtna.
3. Prova den tänkta metoden på en dold provyta, till exempel under en kant eller på baksidan av en dyna.
4. Börja med den minst verksamma metoden och arbeta från fläckens kant mot mitten.
5. Låt ytan torka och bedöm resultatet mot ytan omkring fläcken.
6. Dokumentera metod, medel, tid och resultat enligt avsnitt 7.

4.2 Vanliga fläcktyper

Tabell 6 anger första åtgärd för vanliga fläcktyper. Åtgärden ska alltid föregås av provning enligt avsnitt 4.1.

Tabell 6. Vanliga fläcktyper, första åtgärd och det som ska undvikas

Fläcktyp	Första åtgärd	Undvik
Vattenlöslig fläck, till exempel från dryck	Torka upp med ren, torr trasa och avtorka med kallt vatten och neutralt rengöringsmedel	Varmt vatten och skrubbing
Fettfläck	Absorbera fettet med torrt engångsmaterial innan någon vätska används	Värme och vatten innan fettet är borttaget
Vattenfläck på läder	Torka försiktigt och låt ytan torka vid rumstemperatur	Värme, hårtork och stora mängder vatten
Fläck som inte försvinner	Stoppa behandlingen och utred orsaken	Upprepad behandling med samma medel

Källa: egen sammanställning utifrån vägledning 2026:7. Tabellen är allmän och ersätter inte provning.

4.3 Varför starka medel inte används först

Tvättmedel med tensider, lösningsmedel och alkaliska produkter kan ta bort impregnering, lösa upp beläggningar eller ändra glansen. Skadan syns ofta först när ytan har torkat och använts igen. Starka medel används därför endast när provning på dold yta har visat att ytskiktet tål medlet och när ytvårdskoden tillåter det.

5 Övningar

Övningarna prövar klassning, jämförelse mot krav och val av fläckborttagning. Svaren finns i avsnitt 6. Övningarna kan göras enskilt eller i grupp och kan upprepas med andra värden.

5.1 Övning 1, klädd fåtölj i en hotellobby

Övningsfall 1

En klädd fåtölj med textil klädsel står i hotellets lobby. Ytskiktet är en impregnering som bildar ett skikt med mätbar tjocklek. Nötningsprovet visar synlig förändring vid 40 000 varv. Blåskalan är 4 och sprayprovet ger resultatet 3. Ytvårdskoden är Y1.

Frågor: a) Vilken nötningsklass har ytan? b) Uppfyller ytan kravet för klädsel i hotell och gemensamma utrymmen? c) Vilket krav uppfylls inte, om något?

5.2 Övning 2, gardin mot söder

Övningsfall 2

En gardin av textil hänger i ett rum med fönster mot söder. Gardinen är impregnerad och ytvårdskoden är Y1. Nötningsprovet visar synlig förändring vid 12 000 varv. Blåskalan är 5.

Frågor: a) Vilken nötningsklass har gardinen? b) Vilka krav gäller för gardiner mot söder eller väster? c) Uppfyller gardinen kravet, och vilka åtgärder bör övervägas?

5.3 Övning 3, fläck på läderfåtölj i ett väntrum

Övningsfall 3

En läderfåtölj i ett väntrum har fått en vattenfläck på narvsidan. Ytskiktet är en pigmenterad överlack och ytvårdskoden är Y2. Fläcken syns tydligt när ytan har torkat. Personalen har först använt ett starkt rengöringsmedel utan provning, och fläcken syns fortfarande.

Frågor: a) Vilka steg i ordningen i avsnitt 4.1 har inte följts? b) Vilken åtgärd är lämplig nu? c) Vad ska dokumenteras?

6 Svar till övningarna

6.1 Övning 1

a) Ytan har 40 000 varv och tillhör klass N3, eftersom klassen omfattar 30 000 till 99 999 varv. b) Nej. Nötningen och sprayprovet uppfyller kraven, men blåskalan är 4 och kravet för hotell är 5. c) Det är blåskalan som inte uppfylls.

6.2 Övning 2

a) Med 12 000 varv tillhör gardinen klass N2, eftersom klassen omfattar 10 000 till 29 999 varv. b) Kravet är klass N2 och blåskala 6. c) Nötningen uppfyller kravet, men blåskalan 5 uppfyller inte kravet 6. Gardinen är därmed inte lämplig för placeringen. Åtgärder kan vara solskydd, ett annat material med högre blåskala eller en annan placering. Valet görs i den enskilda verksamheten.

6.3 Övning 3

a) Provning på dold yta har inte gjorts, och ytvårdskoden har inte kontrollerats före det starka medlet användes. b) Det starka medlet ska inte användas igen. Ytan ska torka vid rumstemperatur. Om fläcken finns kvar ska orsaken utredas, och vattenbaserad rengöring enligt Y2 kan användas efter godkänt prov. c) Fläcken, ytskiktet, ytvårdskoden, medlen, provresultatet och datum ska dokumenteras enligt tabell 7.

7 Dokumentation

Fläckborttagning och provning dokumenteras så att det går att se vad som gjordes och vad som gav resultatet. Protokollet följer tabell 7.

Tabell 7. Innehåll i protokoll för fläckborttagning

Fält	Innehåll
Yta och läge	Vilken yta det gäller, var den används och vilket material den har
Ytskikt och ytvårdskod	Typ av ytskikt och vilken ytvårdskod som gäller
Ytklass	Angiven ytklass, om ytbedömaren har bedömt den
Fläcktyp	Vilken typ av fläck det är och när den upptäcktes
Provyta	Läge på den dolda provytan och resultatet av provningen
Metod och medel	Metod, medel, mängd och kontakttid
Bedömning	Resultatet efter torkning, jämfört med ytan omkring fläcken
Datum och utförare	Datum i formen ÅÅÅÅ-MM-DD och namn på utföraren

Källa: egen sammanställning. Protokollet ingår i verksamhetens egenkontroll och sparas i tio år enligt YSFS 2019:4, 4 kap.

8 Checklista

Checklistan används före, under och efter en fläckborttagning. Den ersätter inte bedömningen i det enskilda fallet.

- Ytskikt och underlag är bestämda för de delar av ytan som berörs.
- Nötningsklassen är angiven enligt tabell 3.
- Ytan är jämförd med de lägsta kraven för användningen enligt tabell 4.
- Ytvårdskoden är känd, och den valda metoden är tillåten enligt koden.
- Provning på dold yta är gjord innan behandlingen av fläcken.
- Fläckborttagningen följer ordningen i avsnitt 4.1.
- Starka medel används endast efter godkänd provning.
- Resultatet är bedömt efter torkning och dokumenterat enligt tabell 7.
- Frågor om underlaget har hänvisats till respektive ansvarig myndighet.

Referenser

Ytskyddsmyndigheten (2019). Föreskrifter och allmänna råd om skydd av ytor (YSFS 2019:4).

Ytskyddsmyndigheten (2021). Föreskrifter om ytklassning (YSFS 2021:2).

Ytskyddsmyndigheten (2026). Textila ytor och läder. Vägledning 2026:7.